

อัตลักษณ์ คุณค่า และการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมเมืองโบราณมีชีวิตเส้นโฮ่ว

Sha Ma¹ ภารดี พันธุภากร² และ เสกสรรค์ ตันยาภิรมย์³

Sha Ma, Poradee Panthupakorn and Seaksan Tanyapirom

¹⁻³ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University

E-mail: 506169817@qq.com *Corresponding author

Article History

Received; 24-07-2025; Revised;
19-09-2026; Accepted; 19-09-2026
<https://doi.org/10.14456/issc.2026.49>

คำสำคัญ:

เมืองเส้นโฮ่ว; มรดกทางวัฒนธรรมมีชีวิต;
พื้นที่ทางวัฒนธรรม; เครื่องเคลือบจวินสือ;
การบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

บทคัดย่อ

บทนำ: เมืองโบราณเส้นโฮ่วเป็นมรดกทางวัฒนธรรมมีชีวิตที่สำคัญของจีน โดยวัฒนธรรมเครื่องเคลือบจวินสือเป็นแกนกลางพื้นที่วัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนการสืบทอดเตาเผาที่ดำเนินต่อเนื่องมานานพันปี **วัตถุประสงค์ของการวิจัย:** ภายใต้มุมมองมรดกทางวัฒนธรรมมีชีวิต งานวิจัยนี้ศึกษาคุณลักษณะ คุณค่า และรูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรมของเมืองโบราณเส้นโฮ่ว วิเคราะห์อุปสรรคการพัฒนา และนำเสนอกลยุทธ์การจัดการแบบบูรณาการ ได้แก่ การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการแบ่งปัน **ระเบียบวิธีวิจัย:** งานวิจัยใช้วิธีการวิจัยทางเอกสารร่วมกับการสำรวจภาคสนามที่ย่านถนนสายเก่า โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 42 คน ประกอบด้วยผู้อยู่อาศัย ผู้ประกอบการ ช่างฝีมือ ผู้เชี่ยวชาญ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์กรณีศึกษา **ผลการวิจัย:** ผลการวิจัยแสดงว่าพื้นที่วัฒนธรรมเส้นโฮ่วมีอัตลักษณ์ 3 ประการ คือ ความหลากหลาย ความเคลื่อนไหว และปฏิสัมพันธ์สูง ความหลากหลายปรากฏที่แหล่งโบราณคดีเตาเผาโบราณ ย่านการค้าเครื่องเคลือบจวินสือ และวัดป้อหลิงเวิง ความเคลื่อนไหวเกิดจากการเปลี่ยนฟังก์ชันของเตาเผา โรงงานเก่า และบ้านโบราณจากพื้นที่ผลิตไปสู่พื้นที่ท่องเที่ยวและเรียนรู้วัฒนธรรม ส่วนปฏิสัมพันธ์เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างช่างฝีมือ ชุมชน ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และนโยบายภาครัฐ พื้นที่ดังกล่าวมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาความไม่สมดุลระหว่างวิถีชีวิตและกิจกรรมพาณิชย์ การมีส่วนร่วมของชุมชนไม่เพียงพอ และความคลาดเคลื่อนในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน **สรุป:** ดังนั้นงานวิจัยจึงเสนอกลยุทธ์การบริหารจัดการดังกล่าว โดยเน้นการสืบทอดหัตถกรรมดั้งเดิม การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน และการใช้ประโยชน์พื้นที่วัฒนธรรมหลายรูปแบบ เพื่อเป็นแนวทางทางทฤษฎีและปฏิบัติสำหรับมรดกทางวัฒนธรรมมีชีวิตประเภทเดียวกัน

CHARACTERISTICS, VALUES AND MANAGEMENT OF CULTURAL SPACE OF SHEN-HOU LIVING ANCIENT TOWN

Keywords:

Shenhou Ancient Town; living cultural heritage; cultural space; Jun porcelain; Cultural heritage management

ABSTRACT

Introduction: Shenhou Ancient Town is an important living cultural heritage in China, with Jun porcelain culture as the core of its cultural space, reflecting the millennium old living inheritance of kiln firing techniques.

Objectives: From the perspective of living cultural heritage, this study investigates the characteristics, values and management modes of the cultural space of Shenhou Ancient Town, analyzes its development obstacles, and puts forward an integrated management strategy covering conservation, revitalization and sharing. **Methods:** Combining literature research with field investigation in the old street district, this study collects data through in depth interviews and participant observation from 42 respondents, including local residents, business operators, craftsmen, experts and government officials. Content analysis and case study methods are adopted for data analysis. **Results:** The results reveal that the cultural space of Shenhou has three prominent attributes: multidimensionality, dynamics and high interactivity. Multidimensionality is embodied in ancient kiln site relics, Jun porcelain commercial blocks and Bolingweng Temple. Dynamics stems from the functional transformation of ancient kilns, old factories and historic residences from production oriented sites to cultural tourism and educational spaces. Interactivity derives from the interplay among craftsmen, local communities, business operators, tourists and government policies. This cultural space possesses historical cultural, economic and social values. Nevertheless, it faces challenges including the imbalance between local lifestyles and commercial activities, insufficient community participation, and deviations in policy implementation, which hinder sustainable development. **Conclusion:** Accordingly, this study proposes the aforesaid management strategy, emphasizing the living inheritance of traditional handicrafts, community capacity building and diversified utilization of cultural space. It provides theoretical and practical references for other similar living cultural heritage sites.

1. บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จังหวัดน่านเป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน และเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่โดดเด่น ส่งผลให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

จาก การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อภาคการท่องเที่ยวของจังหวัดน่านเช่นเดียวกับพื้นที่ท่องเที่ยวอื่นของประเทศไทย โดยมาตรการควบคุมการเดินทาง การปิดสถานประกอบการ และข้อจำกัดด้านสาธารณสุข ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวลดลงอย่างมาก ผู้ประกอบการจำนวนไม่น้อยต้องหยุดดำเนินกิจการ หรือปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการ ขณะที่ชุมชนท่องเที่ยวได้รับผลกระทบต่อยุทธศาสตร์รายได้และการจ้างงาน จึงเกิดความจำเป็นในการกำหนดมาตรการฟื้นฟูการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างความสมดุลระหว่างการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่

แนวคิด การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism) ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวภายหลังวิกฤต โดยมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเคารพอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน (Goodwin, 2011)^[1] ซึ่งกำหนดหลักการสำคัญ ได้แก่ การสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การเคารพคุณค่าทางวัฒนธรรม และการเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน (UN Tourism, 2021)^[3] ได้เสนอว่าการฟื้นฟูการท่องเที่ยวหลังการแพร่ระบาดควรยึดหลักความยั่งยืน การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างความยืดหยุ่นให้แก่แหล่งท่องเที่ยว เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

แม้ว่าจะมีการศึกษาผลกระทบของโควิด-19 และแนวทางการฟื้นฟูการท่องเที่ยวในหลายพื้นที่ของประเทศไทย แต่การศึกษาที่บูรณาการแนวคิด Responsible Tourism เพื่ออธิบายการจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดน่านยังมีอยู่จำกัด โดยเฉพาะการสังเคราะห์บทบาทของมาตรการด้านสุขอนามัยและความปลอดภัย การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ภายใต้กรอบการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดน่านภายใต้สถานการณ์โควิด-19 และสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบที่สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งในจังหวัดน่าน และพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน

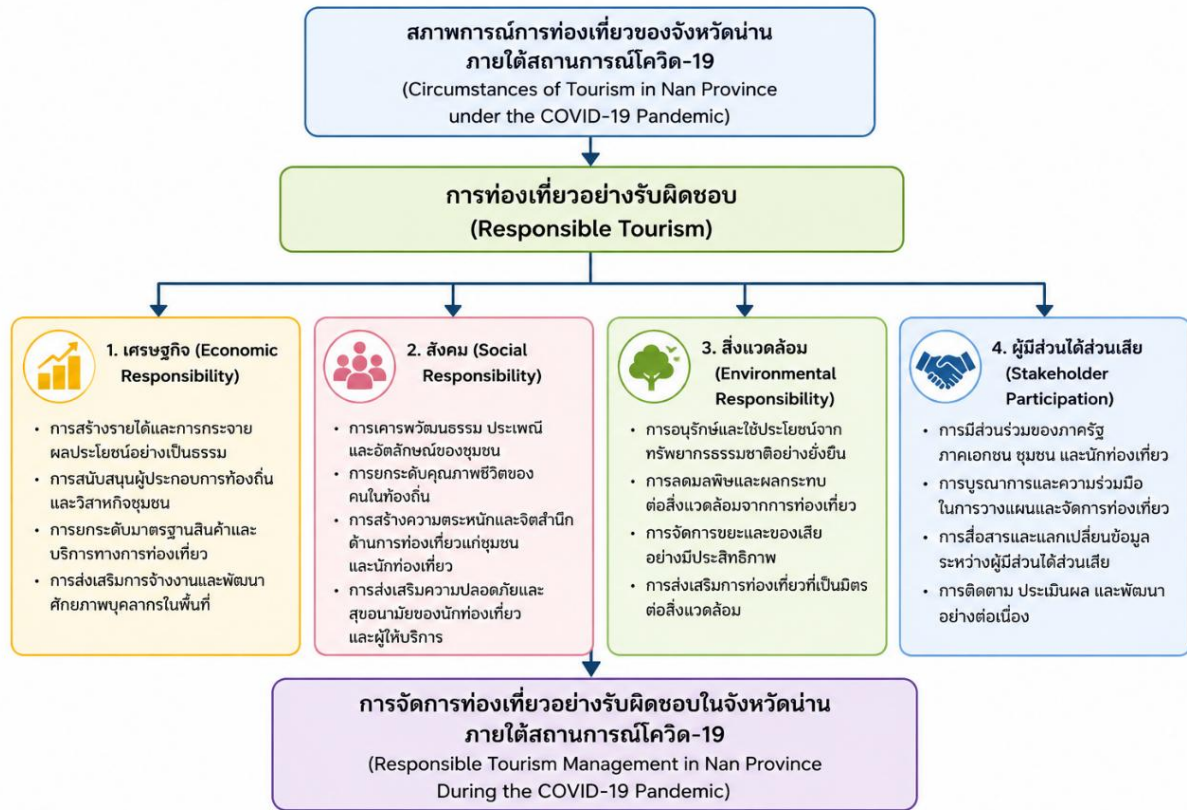
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในจังหวัดน่านภายใต้สถานการณ์โควิด-19
2. เพื่อวิเคราะห์การจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในจังหวัดน่านภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

3. กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบของ Goodwin (2011)^[1]

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ (Responsible Tourism) เป็นกรอบในการวิเคราะห์การจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดน่านภายใต้สถานการณ์โควิด-19 โดยสังเคราะห์จากแนวคิดของ Goodwin (2011)^[1] ซึ่งเสนอว่าการจัดการการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) Economic Responsibility การสร้างรายได้และการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม (2) Social Responsibility การคำนึงถึงคุณภาพชีวิต การอนุรักษ์อัตลักษณ์และวัฒนธรรมของชุมชน (3) Environmental Responsibility การใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมถึงการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และ (4) Stakeholder Participation การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และนักท่องเที่ยวในการร่วมวางแผน ดำเนินงาน และพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้ง 4 องค์ประกอบนี้นำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในจังหวัดน่านภายใต้สถานการณ์โควิด-19

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้นำเสนอผลการศึกษาดมวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเริ่มจากการแสดงข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดน่านในช่วงก่อนและระหว่างการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เพื่อสะท้อนผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อภาคการท่องเที่ยว จากนั้นจึงนำเสนอผลการวิเคราะห์มาตรการจัดการการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อจังหวัดน่านนำมาประยุกต์ใช้ในการฟื้นฟูการท่องเที่ยวภายใต้บริบทของสถานการณ์ดังกล่าว

ตารางที่ 1

สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวจังหวัดน่านก่อนและระหว่างสถานการณ์โควิด-19

ปี	นักท่องเที่ยวชาวไทย (คน)	นักท่องเที่ยวต่างชาติ (คน)	รวม (คน)	เปลี่ยนแปลง (%)
2562	1,000,000	250,000	1,250,000	-
2563	125,000	25,000	150,000	-88.0
2564	500,000	150,000	650,000	+333.3

ที่มา: กรมการท่องเที่ยว (2564); สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564); ผู้วิจัยเรียบเรียง

จากตารางที่ 1 พบว่าจังหวัดน่านได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อย่างรุนแรง โดยจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงจาก 1,250,000 คน ในปี 2562 เหลือเพียง 150,000 คน ในปี 2563 หรือลดลงประมาณ ร้อยละ 88.00 ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อธุรกิจการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจของจังหวัด ต่อมาในปี 2564 ภายหลังจากผ่อนคลามาตรการควบคุมโรคและการดำเนินมาตรการฟื้นฟูการท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็น 650,000 คน อย่างไรก็ตาม ยังต่ำกว่าระดับก่อนเกิดการแพร่ระบาดอย่างมาก แสดงให้เห็นว่าการฟื้นตัวของภาคการท่องเที่ยวยังคงต้องอาศัยมาตรการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อผู้เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและพัฒนาการท่องเที่ยวให้สามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน

ตารางที่ 2

รายได้จากการท่องเที่ยวจังหวัดน่าน

ปี	รายได้จากการท่องเที่ยว (ล้านบาท)	เปลี่ยนแปลง (%)
2562	2,500	-
2563	500	-80.0
2564	1,500	+200.0

ที่มา: กรมการท่องเที่ยว (2564); สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2564); ผู้วิจัยเรียบเรียง

จากตารางที่ 2 พบว่า รายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดน่านลดลงอย่างมากในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยจาก 2,500 ล้านบาท ในปี 2562 ลดลงเหลือเพียง 500 ล้านบาท ในปี 2563 คิดเป็นการลดลงประมาณ ร้อยละ 80.00 แม้ว่าจะเริ่มฟื้นตัวในปี 2564 เป็น 1,500 ล้านบาท แต่ยังไม่สามารถกลับสู่ระดับก่อนเกิดการแพร่ระบาดได้ สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการฟื้นฟูภาคการท่องเที่ยวมิได้มุ่งเน้นเพียงการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่จำเป็นต้องพัฒนา

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากร และการสร้างความยั่งยืนให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในระยะยาว

1. มาตรการด้านสุขอนามัยและความปลอดภัย (Safety and Health Administration: SHA)

ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดน่านให้ความสำคัญกับการยกระดับมาตรฐานด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวและสถานประกอบการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยวและลดความเสี่ยงจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จังหวัดน่านนำมาตรฐาน SHA และ SHA Plus มาใช้เป็นแนวทางในการยกระดับมาตรฐานด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยของสถานประกอบการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้มาเยือนและสนับสนุนการฟื้นตัวของภาคการท่องเที่ยว โดยหน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการได้ร่วมกันดำเนินมาตรการตามมาตรฐาน Safety and Health Administration (SHA) และ SHA Plus อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวมีมาตรฐานด้านสุขอนามัยที่เป็นที่ยอมรับ และสามารถกลับมาเปิดให้บริการได้อย่างปลอดภัยภายหลังการผ่อนคลายมาตรการควบคุมโรค

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พบว่า มาตรการดังกล่าวไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และประชาชนในพื้นที่ ส่งผลให้การเดินทางท่องเที่ยวเริ่มกลับมาฟื้นตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดน่านที่สามารถดำเนินกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวภายใต้มาตรฐานด้านความปลอดภัยและสุขอนามัยที่ได้รับการยอมรับ เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิด Responsible Tourism ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า มาตรการด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยเป็นการแสดง ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) เนื่องจากให้ความสำคัญกับความปลอดภัย สุขภาพ และคุณภาพชีวิตของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ ควบคู่กับการสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการฟื้นฟูการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนภายหลังสถานการณ์โควิด-19 นอกจากนี้ ความสำเร็จของการดำเนินมาตรการดังกล่าวเกิดจากความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นในการกำหนดและปฏิบัติตามมาตรฐานด้านสุขอนามัยร่วมกัน สะท้อนให้เห็นถึง การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Participation) ซึ่งเป็นอีกองค์ประกอบสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ และเป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้จังหวัดน่านสามารถฟื้นฟูการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดน่านให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism: CBT) ในฐานะกลไกสำคัญของการฟื้นฟูการท่องเที่ยวภายหลังสถานการณ์โควิด-19 โดยมุ่งกระจายกิจกรรมการท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลักไปสู่ชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ลดความแออัดของแหล่งท่องเที่ยว และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ผลการวิจัยสะท้อนว่า จังหวัดน่านได้ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในหลายพื้นที่ เช่น อำเภอปัวและอำเภอทุ่งช้าง ซึ่งมีจุดเด่นด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยสนับสนุนให้ชุมชนมีบทบาทในการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ และการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนผ่านการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและการพัฒนาผู้ประกอบการรายย่อย ส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้และการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

จังหวัดน่านยังดำเนินมาตรการบริหารจัดการนักท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงศักยภาพของพื้นที่ เช่น การกระจายเส้นทางท่องเที่ยวไปยังเมืองรอง การส่งเสริมการเดินทางในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว และการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวกับจังหวัดใกล้เคียง เพื่อช่วยลดความแออัดของแหล่งท่องเที่ยวหลัก ลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม และเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้แก่ชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างทั่วถึง ผลการศึกษายังพบว่า การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น งานหัตถกรรม อาหารพื้นบ้าน และประเพณีท้องถิ่น ช่วยสร้างประสบการณ์

การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและความเป็นอัตลักษณ์ (Authentic Experience) ควบคู่กับการสร้างความภาคภูมิใจและแรงจูงใจให้ชุมชนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของตนเอง

เมื่อพิจารณาตามกรอบแนวคิด Responsible Tourism ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดน่านครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ความรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจ (Economic Responsibility) จากการสร้างและกระจายรายได้สู่ชุมชน การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Participation) จากการเปิดโอกาสให้ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยว และความรับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Responsibility) จากการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ ซึ่งช่วยลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3. การจัดการจำนวนนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) ของจังหวัดน่าน

ผลการศึกษาพบว่าจังหวัดน่านให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติดอยภูคาและอุทยานแห่งชาติศรีน่าน ซึ่งมีการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมในแต่ละวัน ควบคู่กับการใช้ระบบจองล่วงหน้า การแบ่งช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ และการปิดพื้นที่บางส่วนเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในช่วงเวลาที่เหมาะสม มาตรการดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อลดความแออัดของนักท่องเที่ยว ลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ และรักษาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับการใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า การจัดการขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะการควบคุมจำนวนผู้มาเยือนเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการกำหนดแนวปฏิบัติในการใช้พื้นที่ การควบคุมกิจกรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและเฝ้าระวังแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งช่วยสร้างความตระหนักรู้ด้านการอนุรักษ์ทั้งในหมู่ประชาชนและนักท่องเที่ยว รวมทั้งส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและยั่งยืน เมื่อพิจารณาตามแนวคิด Responsible Tourism ผลการวิจัยสะท้อนว่า การบริหารจัดการขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญของ ความรับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Responsibility) เนื่องจากมุ่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ ขณะเดียวกันยังเชื่อมโยงกับ ความรับผิดชอบด้านสังคม (Social Responsibility) ผ่านการรักษาคุณภาพและความปลอดภัยของประสบการณ์การท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Participation) จากความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ชุมชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการในการกำหนดมาตรการบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวร่วมกัน ส่งผลให้จังหวัดน่านสามารถรักษาความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ตารางที่ 3

ตัวอย่างพื้นที่ที่มีการควบคุมในจังหวัดน่าน

พื้นที่ท่องเที่ยว	มาตรการควบคุม
ดอยภูคา	จำกัด 300 คน/วัน, จองล่วงหน้า
อุทยานแห่งชาติศรีน่าน	จำกัดนักท่องเที่ยวที่ดอนหอน้อย
น้ำตกสะปัน	ปิดช่วงฤดูฝน (มิ.ย.-ต.ค.)

ที่มา : ผู้วิจัย (2024)

4. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในจังหวัดน่าน

ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดน่านได้นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการนักท่องเที่ยว การสื่อสารข้อมูล และการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยชุมชน ภายใต้แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1. การประยุกต์ใช้ระบบดิจิทัลเพื่อการบริหารจัดการนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดน่านนำระบบการจองล่วงหน้าและแพลตฟอร์มดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เพื่อควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ ลดความแออัด และกระจายการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนรอง ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 4

ตัวอย่างแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน

แพลตฟอร์ม	การประยุกต์ใช้	ประโยชน์ต่อการจัดการการท่องเที่ยว
QueQ	ระบบจองเข้าชมอุทยานแห่งชาติ	ควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวและลดความแออัด
National Park Application	การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	ลดระยะเวลาการรอคอยและกระจายช่วงเวลาเข้าชม
Local CBT Platform	การจองกิจกรรมและโฮมสเตย์ชุมชน	สนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนและกระจายรายได้

ที่มา: ผู้วิจัย (2024)

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การใช้ระบบดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน Environmental Responsibility ผ่านการบริหารจัดการจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขีดความสามารถของพื้นที่ และสนับสนุน Economic Responsibility ด้วยการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาดของผู้ประกอบการและชุมชนท้องถิ่น

2. การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดน่านใช้สื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางสำคัญในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยว การสื่อสารข้อมูลด้านความปลอดภัย และการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวทางเลือก เพื่อลดความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวในพื้นที่หลัก และส่งเสริมการกระจายรายได้สู่ชุมชนท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการให้ข้อมูลแบบเรียลไทม์ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางวัฒนธรรม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน

ผลการศึกษาสะท้อนว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมิได้เป็นเพียงเครื่องมือด้านการตลาด แต่เป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ โดยช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Participation) สนับสนุนการกระจายรายได้สู่ชุมชน (Economic Responsibility) ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการบริหารจัดการนักท่องเที่ยว (Environmental Responsibility) และสร้างการเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องและทั่วถึงแก่ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และประชาชนในพื้นที่ (Social Responsibility)

สังเคราะห์ผลการวิจัย จากผลการวิจัยสามารถสังเคราะห์ได้ว่า จังหวัดน่านได้ประยุกต์ใช้หลักการ Responsible Tourism ผ่านการดำเนินงานที่ครอบคลุม 4 มิติ ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อด้านเศรษฐกิจ (Economic Responsibility) โดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการกระจายรายได้ ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ผ่านการยกระดับมาตรฐานด้านสุขอนามัยและการสื่อสารข้อมูลเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว ความรับผิดชอบต่อ

สิ่งแวดล้อม (Environmental Responsibility) ผ่านการบริหารจัดการจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถของพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Participation) ผ่านความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยมีเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลไกสนับสนุนการบริหารจัดการในทุกมิติ ส่งผลให้การฟื้นฟูการท่องเที่ยวของจังหวัดน่านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ

5. อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดน่านได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อย่างรุนแรง ทั้งในด้านจำนวนนักท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยว และการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ อย่างไรก็ตาม จังหวัดน่านสามารถปรับตัวผ่านมาตรการสำคัญ ได้แก่ การยกระดับมาตรฐานด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยตามมาตรฐาน SHA Plus การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ส่งผลให้การท่องเที่ยวเริ่มฟื้นตัวภายใต้แนวทางการพัฒนาที่คำนึงถึงความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Goodwin (2011)^[1] ที่เสนอว่าการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบเป็นกระบวนการที่ทุกภาคส่วนร่วมกันลดผลกระทบเชิงลบจากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งเพิ่มประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้แก่นักท่องเที่ยว โดยความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวมิได้วัดจากจำนวนนักท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่พิจารณาจากความสามารถในการสร้างความสมดุลระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับแนวทางของ UN Tourism (2021)^[3] ที่เสนอว่าการฟื้นฟูการท่องเที่ยวภายหลังวิกฤตควรยึดหลักความยั่งยืน การสร้างความยืดหยุ่นของแหล่งท่องเที่ยว การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของแหล่งท่องเที่ยวในระยะยาว

ในบริบทของประเทศไทย ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยว ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และสร้างความสมดุลระหว่างการสร้างรายได้กับการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนแนวทางการดำเนินงานของจังหวัดน่านในช่วงการฟื้นตัวหลังสถานการณ์โควิด-19 ขณะเดียวกัน ผลการศึกษายังสอดคล้องกับการศึกษาของ Leksuma and Siri Wong (2022)^[2] ที่พบว่า การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบสามารถเพิ่มคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวได้ เมื่อมีการบูรณาการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ซึ่งช่วยให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

แสดงให้เห็นว่า การฟื้นฟูการท่องเที่ยวของจังหวัดน่านไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว แต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ โดยใช้มาตรการที่สร้างความสมดุลระหว่างการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดน่านได้นำหลักการของการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบมาประยุกต์ใช้ผ่านมาตรการสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ การยกระดับมาตรฐานด้านสุขอนามัยและความปลอดภัย การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน การบริหารจัดการจำนวนนักท่องเที่ยวตามขีดความสามารถของพื้นที่ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งมาตรการเหล่านี้ช่วยลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวและเพิ่มประสิทธิภาพในการฟื้นฟูภาคการท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน เมื่อพิจารณาตามกรอบแนวคิด Responsible Tourism สามารถอธิบายได้ว่า ผลการศึกษาคoversครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญทั้ง 4 มิติ ได้แก่ Economic Responsibility ผ่านการกระจายรายได้สู่ชุมชน Social Responsibility ผ่านการสร้างความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของประชาชน Environmental Responsibility ผ่านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว และ Stakeholder Participation ผ่านการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Goodwin (2011)^[1] ที่มองว่าการ

ท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษายังพบว่า แม้การท่องเที่ยวของจังหวัดน่านจะเริ่มฟื้นตัว แต่การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวยังไม่ทั่วถึง โดยรายได้ส่วนใหญ่ยังคงกระจุกตัวในพื้นที่ท่องเที่ยวหลัก ขณะที่ผู้ประกอบการรายย่อยและชุมชนท่องเที่ยวบางแห่งยังพึ่งพิงได้เข้าประเด็นดังกล่าวสะท้อนว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะต่อไปควรมุ่งสร้างกลไกการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมควบคู่กับการส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางของ UN Tourism (2021)^[3] ที่เสนอว่าการฟื้นฟูการท่องเที่ยวควรสร้างคุณค่าร่วมระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับการศึกษาของ Leksuma and Siri Wong (2022)^[2] ที่ชี้ให้เห็นว่าการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ

6. องค์ความรู้ใหม่

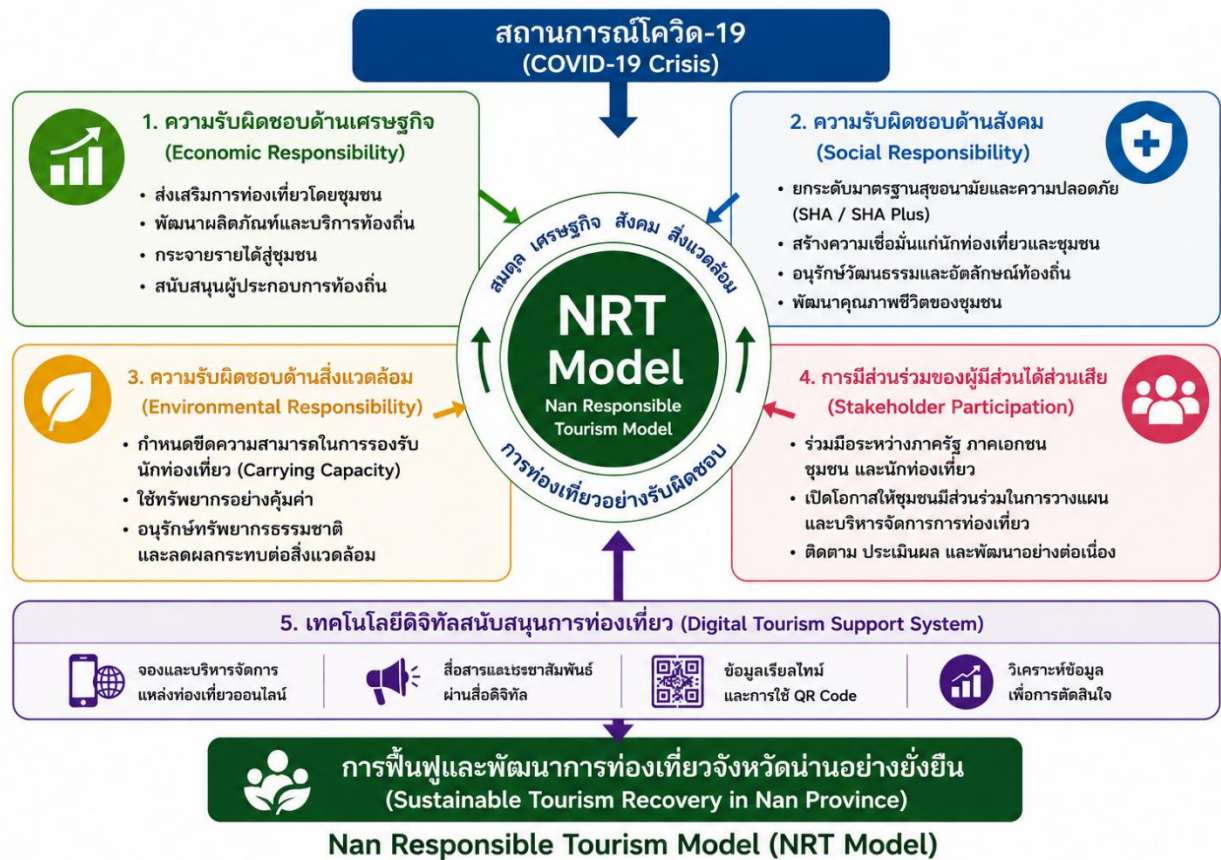
จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยสามารถพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ Nan Responsible Tourism Model (NRT Model) ซึ่งอธิบายแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบของจังหวัดน่านภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยบูรณาการมาตรการด้านสาธารณสุข การมีส่วนร่วมของชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการฟื้นฟูเศรษฐกิจการท่องเที่ยวกับการพัฒนาความยั่งยืนของพื้นที่

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การจัดการการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบของจังหวัดน่านมิได้อาศัยมาตรการด้านใดด้านหนึ่งเพียงลำพัง แต่เกิดจากการบูรณาการองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) Economic Responsibility หรือการสร้างและกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชนผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนและผู้ประกอบการท้องถิ่น (2) Social Responsibility หรือการสร้างความปลอดภัยด้านสุขอนามัย การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน (3) Environmental Responsibility หรือการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติผ่านการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) และการลดผลกระทบต่อนสิ่งแวดล้อม และ (4) Stakeholder Participation หรือการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และนักท่องเที่ยวในการร่วมวางแผน ดำเนินงาน และติดตามผลการพัฒนาการท่องเที่ยว นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบจองแหล่งท่องเที่ยวออนไลน์ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล และการสื่อสารข้อมูลแบบเรียลไทม์ มีบทบาทเป็นกลไกสนับสนุนการบริหารจัดการในทุกองค์ประกอบของการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ โดยช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการนักท่องเที่ยว ลดความแออัด และสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ปลอดภัยและมีคุณภาพ

ดังนั้น NRT Model จึงสะท้อนให้เห็นว่าการฟื้นฟูการท่องเที่ยวภายหลังสถานการณ์โควิด-19 ควรมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ภายใต้การสนับสนุนของเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถสร้างคุณค่าแก่ชุมชน ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรและยกระดับความสามารถในการแข่งขันของจังหวัดน่านอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้

ภาพที่ 2

Nan Responsible Tourism Model (NRT Model)

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อจังหวัดน่านภายใต้สถานการณ์โควิด-19 เริ่มต้นจากการตอบสนองต่อผลกระทบของวิกฤต ผ่านการบริหารจัดการที่บูรณาการความรับผิดชอบต่อ 4 มิติ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมีเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลไกสนับสนุนการดำเนินงาน ส่งผลให้เกิดการฟื้นฟูการท่องเที่ยวอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การศึกษานี้สรุปได้ว่าจังหวัดน่านมีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสถานการณ์โควิด-19 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นความปลอดภัยและการกระจายรายได้สู่ชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การตลาดดิจิทัล เพิ่มการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว
2. การสนับสนุนชุมชน เสริมศักยภาพ CBT ด้วยการฝึกอบรมและเงินทุน
3. การวิจัยเพิ่มเติม ศึกษาผลกระทบระยะยาวของมาตรการท่องเที่ยวหลังโควิด

REFERENCE

- [1] Goodwin, H. (2011). *Taking responsibility for tourism*. Goodfellow Publishers.
- [2] Leksuma, P., & Siri Wong, P. (2022). The development of responsible tourism routes for supporting corporate tourists in the Western Region. *Arts of Management Journal*, 6(4), 2082–2106.
- [3] UN Tourism. (2021). *The responsible tourist*. <https://www.untourism.int/responsible-tourist>